

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.и.н. Христо Глушков,

член на научно жури в конкурс за заемане на академичната длъжност
„ПРОФЕСОР”, обявен от СУ „Св. Климент Охридски”
в ДВ бр. 21 от 15 март 2011 г., с. 56, шифър 05.03.04,

с единствен кандидат доц. д-р Борислав Гаврилов Гаврилов.

Доц. д-р Борислав Гаврилов е единствен участник в конкурса за професор по Нова и съвременна история, обявен от Историческия факултет на Софийския университет. Той представя солидна научна продукция – 10 монографии, в половината от които е съавтор, пет учебника, 14 статии, два сборника с документи и пет преведени от английски език монографии с историческа тематика. Научните интереси на доц. д-р Гаврилов са ориентирани предимно към началния период на новата история на Европа – епохата на абсолютизма и кризата на стария режим. На тези проблеми са посветени и първите му самостоятелни монографии – „Пътят към модерния свят”, „Векът на абсолютизма / 1648-1788 /”, „Държавата – това съм аз”, „Франция в епохата на краля-слънце 1638-1715” и най-новата му книга „Разделянето на Европа. Кризи, конфликти и дипломация в епохата на Стария режим”.

С тези пет монографии доц. Гаврилов показва умение да представи особеностите на класическия абсолютизъм и прехода към по-демократични обществени режими в най-големите държави на Западна и Централна Европа. В стремежа за обективност, научна коректност и компетентност той цитира огромен брой конкретни факти и се позовава на внушително число монографии, сборници с документи и материали от печата на френски и английски език. Впечатляват не само позоваванията, но и биографичните данни за политици и министри в Лондон, Париж, Виена и Петербург, превратностите в поведението на външните министри и осъществените

многобройни и различни по характер дипломатически мисии. Авторът увлекателно представя картината на Европа, която се променя в търсене на относително политическо равновесие и баланс на силите в международните отношения.

Излязлата от печат през 2010 г монография на доц. Гаврилов „Разделянето на Европа. Кризи, конфликти и дипломация в епохата на Стария режим” е обобщаващо изследване на ползотворните му усилия да представи сложните обществени процеси при кризи и конфликти през XVII-XVIII век в големите държави в Европа. Авторът с основание посвещава и много страници на европейската дипломация тогава, повлияна от все повече доминиращата позиция на френския език и амбициите на френския владетел Луи XIV. Нашата общественост – специалисти и студенти по история, политология и философия – отдавна чувстваше нужда от книга по този значим проблем на новото време. Гаврилов пише четивно въпреки огромния брой факти, имена и автори, които посочва. Той правилно е възприел хронологическия принцип при представянето на събитията и обществените процеси като започва с коментар за характера и най-съществените резултати на Вестфалския мир и завършва с Виенския конгрес, на които са определени новите политически граници в Европа.

Доц. Гаврилов има основание за констатацията, че мира, установен с подписването на Вестфалския договор, създава основите на нова европейска система. На мястото на политическата хегемония на Хабсбургите в Германия се утвърждава нов принцип – всеки владетел, подписал договора, има правото да определя вече съдбата на своето владение. Оформя се и т.н. пентархия на доминиращите държави в Европа през XVIII век, когато се утвърждава и термина Велики сили. Борислав Гаврилов показва много добро познаване на европейската и американската историография по проблемите, които разработва, представя особеностите на сключените международни договори

през тази епоха и е написал труда си на основата на огромна документална база, събрана при посещенията му в американски университети.

Съществен принос на доц. Гаврилов е представянето на тенденциите в променящата се европейска дипломация на фона на мащабната външнополитическа дейност на Луи XIV, която сериозно влияе на междудържавните отношения на стария континент и през първите десетилетия на XVIII век. Специално внимание в монографията, както и в някои от споменатите книги на автора, е отделено на противопоставянето между Франция и Европа по време на революцията от 1789 г, Консулството и Първата Империя. Съгласен съм с констатацията, че „през 1792 г, когато е сложено началото на продължителните конфликти на революционна Франция с монархическа Европа, нито един от участниците в системата на европейската дипломация не предполага избухването на голям континентален конфликт” / стр.168 /.

Борислав Гаврилов правилно отбелязва, че първоначално търсещите баланс на силите европейски държави виждат в събитията непосредствено преди и след 14 юли 1789 г само възможност да бъде отслабена Франция. Първият министър на Англия Уилям Пит приема с безразличие превземането на Бастилията и изпитва видимо задоволство от политическата ескалация и гражданско безредие при французите. Когато обаче френските републикански армии завземат Белгия и пристанището на Антверпен, Уилям Пит обявява тревожно , че са силно застрашени английските интереси и усърдно финансира първите три коалиции срещу Франция. По този повод ще напомня вярната констатация на Викто Юго – „Най-великият войн на съвременността не е Наполеон, а Пит. Наполеон водеше войната, която всъщност Пит създаваше”. Параграфите за войните на Наполеон са написани компетентно и много точно като доц. Гаврилов откроява заслугите му за модернизирането на френската армия, за въвеждането на корпусната система през 1800 г / стр.181 /, както и

обезпечаването на много и различни предимства на Великата армия по отношение на нейните противници.

Едва ли е необходимо да повтарям, че положително оценявам монографията на доц. д-р Гаврилов „Разделянето на Европа” ,тъй като за пръв път български автор задълбочено и обективно представя обществените процеси в европейските държави и Османската империя в периода 1648 – 1815 г. Тази висока оценка няма да се накърни ако изразя и известни несъгласия или пропуски в книгата. По мое мнение, външнополитическата дейност на Наполеон е представена единствено в негативен план – „цинична експлоатация на съюзниците и безмилостна политика на ограбване на контролираните територии” / стр.180 /. Пак там се споменава за „ясно нежелание за приемане на компромиси и желание, което е едновременно опортюнистическо, брутално и модернизаторско, за прекрояване на Европа”.

Велик държавник и проникателен ум Наполеон създава солидна система от нови институции – административни, юридически, граждански и социални не само във Франция, но и в дъщерните републики, допринася за премахване остатъците от стария режим и утвърждава франка като единна европейска валута. Само нещастия ли донесе Наполеон на Италия? Разпокъсана от векове Италия се консолидира, а обществената памет там не помни съществуването на общи закони и държава от епохата на Римската империя. Южните немски държави, недоволни от Австрия, виждат изгода да станат френски сателити.

Моя констатация е, че в английската историография съществува трайна тенденция да се представя в негативен план външнополитическата дейност на Наполеон. Имам пред вид и една от последните книги на професора Чарлс Исдейл от Университета в Ливерпул, който е посветил стойностната си монография „Наполеоновите войни” на свои близки с надеждата, че никога в живота си няма да срещнат личност като Наполеон. Оставам с впечатление, че колегата Гаврилов се е повлиял от подобна тенденция, което е негово право като учен- така е представена и френската експанзия в този период в книгата.

Ще припомня, че всички войни на Наполеон Бонапарт от Тулон до Ватерлоо са или директно с Англия или с нейни съюзници, изкусно уговаряни и щедро финансирани от Лондон. Още като пръв консул той съзнава, че властта над моретата е всъщност власт над света. Експанзията на Франция през годините на Директорията, Консулството и Първата Империя е възможност за решаване на финансовите проблеми, но тази експанзия е в значителна степен предизвикана от намесата на Англия, Прусия, Австрия и Русия.

Ето какво признава Лойд Джордж, обявявайки се против интервенцията в болшевишка Русия с аргумента-паралел от Френската революция: ”Рига и Украйна напомнят Тулон и Вандея. Но самият факт, че ние се намесихме, позволи на Дантон да обедини френските патриоти и да превърне терора в оръдие на войната. Когато революцията тръгва по пътя на военната диктатура, нашето положение се влошава. Франция бе превърната в огромна военна машина, която се привежда в движение главно от страстната ненавист към нас”. /Дейвид Лойд Джордж, Правда о мирных договорах, т.І, М., 1957, с.284-285 . Едва ли е нужно да се напомня, че Англия и по-рано би нарушила Амиенския мир, ако си беше обезпечила надеждни съюзници. Най-сетне за всички още тогава е ясно, че равновесието на силите означава най-големи предимства за Англия в безпощадната икономическа война с Англия. В този смисъл поведението на Лондон е в не по-малка степен укоримо и агресивно.

Считам, че доц. Гаврилов би могъл не само да спомене името на Талейран като външен министър, но да представи неговата дейност и поведение като дипломат. Известно е, че той подава оставка и се разграничава след 1809 г от политиката на Наполеон. Виенският конгрес без Талейран не би могъл да се обясни на фона на различията в интересите на съюзниците и липсата на доверие между тях. При толкова обилно използвана английска и американска научна литература е недопустимо за сериозно изследване като това на доц. Гаврилов да се споменат само няколко руски автори, когато се проследяват руско-турските войни през XVIII век, участието на Русия в коалициите и

изобщо ролята ѝ в Европа при Екатерина II и Александър I. На стр. 174 посочената битка е при Аркол / 15-17 ноември 1796 г /, а не при Ареола. Вероятно това е печатна грешка.

Доц. Борислав Гаврилов е подготвил и солиден курс лекции по Нова история, отпечатан в Университетско издателство на Софийския университет. На студентите той представя основните проблеми на новата история на Европа и САЩ за един много голям период – от епохата на Великите географски открития до Първата световна война. Да се проследят обществените процеси през четири века и то в големите държави на континента е сериозно изпитание за всеки университетски преподавател. Доц. Гаврилов се е справил успешно и е обобщил най-важните тенденции в икономиката и политиката на страните, които са носители на нови идеи и модерни тенденции в стопанството. Той не е пропуснал да включи и по-малки държави като Холандия, Дания, Швеция и Полша. Авторът се позовава на най-новите изследвания на английски език по проблемите на новата история. Гаврилов е автор и на сборници с документи, които биха могли да се използват за семинарни занятия по обща, балканска и българска история, на помагало за ученици и студенти, озаглавено „България в международните отношения 1878-1912 г.

Статиите на доц. Гаврилов са посветени на теми от новата история на Европа и САЩ като предимство имат проблемите на Викторианска Англия. Те са свидетелство за един безспорен професионализъм на Гаврилов и желанието му да представи класическата обща история, а не само отношенията на България с другите държави. Важен елемент от научната работа на доц. Гаврилов са и преводите на англоезична научна литература, което позволява на специалисти и любознателни читатели да четат на български език такива монографии като „Кратка история на Косово”, „История на Първата световна война”, „Военното дело 1660-1975” и други издания на издателство „Рива”.

Като член на научното жури за избор на професор по Нова и съвременна история в Историческия факултет на Софийския университет ще гласувам за присъждането на това научно звание на доц. д-р Борислав Гаврилов. Неговата солидна като обем и качество научна продукция, успешната му дългогодишна преподавателска работа ми дават пълно основание да препоръчам и на останалите членове на научното жури да гласуват с „Да” за избора на колежата доцент д-р Борислав Гаврилов за професор по Нова и съвременна история.

11 август 2011 г

проф. д.и.н. Христо Глушков